

Nr 20

Av herr Hagberg m. fl., om ändrad lydelse av 1 § tredje stycket prisregleringslagen, m. m.

Då priskontrollen avskaffades 1956 skedde detta med den motiveringen från riksdagens sida att oberättigade prisstegringar skulle förhindras genom en »verksam konkurrens» inom näringslivet, vartill även samhället skulle bidra genom en »intensifiering av statens konkurrensfrämjande verksamhet». Det sistnämnda skedde bl. a. genom en viss utvidgning av det s. k. näringsfrihetsrådets befogenheter samt genom prisövervakning, i huvudsak utförd genom den då nyinrättade pris- och kartellnämndens försorg. Denna prisövervakning innebär emellertid ingen rätt för nämnden till ingripande mot oskäligen priser.

Andra lagutskottet, som behandlade och tillstyrkte propositionen om priskontrollens avskaffande, förklarade gentemot de i en kommunistisk motion uttalade farhågorna att »enligt utskottets mening saknas anledning befara att ett slopande av prisregleringen i enlighet med propositionens förslag skulle medföra några vådor för konsumenterna». Riksdagens majoritet anslöt sig till detta uttalande och avskaffade priskontrollen från den 1 januari 1957.

Prisutvecklingen under de mer än två år, som nu förflutit efter denna åtgärd, ger material för att bedöma verkningarna av densamma. Den senaste siffra för konsumentprisindex, som är tillgänglig när detta skrives, är för november 1958, då index stod i 152. Går vi tillbaka till samma tidpunkt 1956, dvs. ungefär en månad före priskontrollens slopande, finner vi att index då stod i 141. Under de två åren mellan dessa tidpunkter, en period som nästan helt sammanfaller med den tid, som förflutit efter priskontrollens slopande, har konsumentprisindex alltså stigit med 11 enheter, vilket motsvarar en prisstegring med i det allra närmaste 8 procent.

Den inflationistiska prisstegringen på livsförnödenheterna har alltså fortsatt trots de storordiga försäkringar, som gavs framför allt från borgerligt håll om att den »fria konkurrensen», som påstods ha hämmats av priskontrollen, skulle förhindra prisstegringar och till och med åstadkomma prissänkningar. Ännu mera uppseendeväckande framstår prishöjningarna på konsumentvaror under de två gångna åren, då man ser dem mot bakgrunden av att både partipriser och importpriser samtidigt har sjunkit. Enligt en undersökning, som gjorts av pris- och kartellnämnden och som publicerades i pressen den 11 januari i år, hade importpriserna sjunkit med 15 procent sedan början av 1957, samtidigt som konsumentpriserna stigit. Nämndens försök att förklara detta med att importprisindex till övervägande del

representerar råvaror och halvfabrikat samt färdiga investeringsvaror är icke bärande. För det första svarar varor i konsumentprisindex för 30 procent av viktsumman i importprisindex. För det andra bör ett förbilligande av råvaror och halvfabrikat liksom av investeringsvaror i en sund ekonomi även påverka konsumentpriserna i samma riktning, så mycket mera som även partipriserna sjunkit, om än endast med knappa 3 procent.

Någon allmän sänkning av konsumentvarupriserna har dock inte kommit till stånd, tvärtom har en betydande höjning ägt rum, såsom redan påvisats. Denna fullständigt oberättigade höjning av vinstmarginalerna i både parti- och detaljhandelsledet — den obetydliga sänkningen av partihandelspriserna motsvarar inte alls vad man haft rätt att vänta efter den kraftiga nedgången i importpriserna — har givetvis åstadkommit med hjälp av en kraftig monopolisering. Vi måste alltså konstatera, att monopolens utplundring av konsumenterna skärpts efter priskontrollens slopande och att de ovannämnda statliga åtgärderna för att befrämja konkurrensen inte kunnat förhindra detta.

Denna utveckling var vad som kunde förutses. Kommunisterna varnade upprepade gånger mot att avskaffa priskontrollen, som visserligen hade många svagheter särskilt under de senare åren av sin verksamhet, då den alltmer avvecklades, men som otvivelaktigt dock skulle ha kunnat utformas till ett icke föraktligt hinder för monopolisternas uppskörtning av konsumenterna. Vad som erfordrades var alltså en effektivisering av priskontrollen, inte dess avveckling och slopande.

Då priskontrollens slopande ändå icke gick att förhindra, sedan det borgerliga kravet fått stöd från regeringens sida, sökte kommunisterna göra det bästa möjliga av den nya s. k. prisövervakning, som började tillämpas den 1 januari 1957. I detta syfte föreslog de att regeringens fullmakt att återinföra prisreglering vid »betydande fara för allvarlig stegring av allmänna prisläget inom riket» skulle utvidgas att gälla även när »det befinner sig möjligt att sänka priserna på varor eller tjänster, vilka är av betydelse för konsumtion och prisbildning». De yrkade också på att pris- och kartellnämnden skulle få »sådana befogenheter, som ger styrelsen möjlighet till självständigt ingripande, exempelvis införande av prisstopp för vissa varuslag, beordrande av prissänkningar etc.». Om dessa motioner godkännts, hade prisenivån i dag säkerligen legat betydligt lägre.

Vi erinrar i detta sammanhang också om LO:s varningar för att slopa priskontrollen och om Landssekreterariatets hemställan till regeringen inför årsskiftet 1956—57, att regeringen omedelbart skulle använda sin fullmakt enligt den nya lagen och därmed förhindra att priskontrollen sattes ur kraft den 1 januari 1957. Regeringens svar på LO:s hemställan blev nej.

I dagens läge finns det starka skäl för att upprepa dessa tidigare yrkanden från kommunistiska partiet och från LO, eftersom de anvisar den lättframkomligaste vägen — med utgångspunkt från redan existerande lagstiftning — när det för samhället nu gäller att till skydd för konsumenterna få den kontroll över prisbildningen, som erfarenheten visat vara nödvändig.

Vi hemställer därför,

att riksdagen för sin del måtte besluta ersätta 1 § tredje stycket i Allmänna prisregleringslagen med följande:

»Finnes eljest fara för prisstegringar inom riket eller befinnes det möjligt att sänka priserna på varor eller tjänster, vilka äro av betydelse för konsumtion och prisbildning, äger Konungen . . . som nu avses», samt

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om förslag att ge pris- och kartellnämnden befogenheter att ingripa självständigt, exempelvis genom införande av prisstopp på vissa varuslag, beordrande av prissänkningar etc., samt att Kungl. Maj:t i enlighet med sina fullmakter måtte i Allmänna prisregleringslagens 1 § förordna om omedelbart införande av prisreglering.

Stockholm i januari 1959

H. Hagberg

Helmer Holmberg

Gustav Johansson

Henning Nilsson

Knut Senander